VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Lausunto

Vero-osasto

25.10.2018

Valtiovarainvaliokunta / verojaosto
Eduskunta

Kommentteja virvoitusjuomaveron korotusta koskevasta hallituksen esityksestä HE 166/2018 vp annettuihin lausuntoihin

Virvoitusjuomaveron korottamista koskevan hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä on eduskunnan verojaostolle annetuissa elinkeinoelämän lausunnoissa noussut esiin muun ohella virvoitusjuomien verotus muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa sekä ehdotus vapauttaa hedelmämehut ja kasvismehut virvoitusjuomaverosta.

Virvoitusjuomien verotus muissa EU-jäsenvaltioissa

Yhdenmukaistettujen valmisteverojen lisäksi jäsenvaltiot voivat kantaa kansallisia valmisteveroja, kunhan ne noudattavat valmisteverodirektiivin sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen määräyksiä. Merkittävimmät rajoitukset kansallisille veroille asettavat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen syrjimättömyysperiaate ja valtiontukimääräykset.

Jäsenvaltioissa on käytössä erilaisia kansallisia veroja erilaisilla perusteilla, mistä syystä jäsenvaltioissa käytössä olevien verojen keskinäinen vertailu on jossain määrin ongelmallista ilman yksityiskohtaisempaa tietoa veron tavoitteista ja siitä verojärjestelmän kokonaisuudesta, josta kyseinen vero muodostaa osan. Lisäksi pelkästään se, että jossain jäsenvaltiossa on käytössä tietynlainen vero, ei vielä ole osoitus siitä, että kyseinen vero täyttäisi EU-lainsäädännön vaatimukset. On mahdollista, että kansalliset verot eivät tule lainkaan tarkasteltaviksi valtiontukinäkökulmasta, esimerkiksi komissiolle tehtävien valtiontukien ilmoitusten tai kantelujen kautta.

Useassa jäsenvaltiossa verotetaan juomia, ja monissa jäsenvaltioissa näin tehdään terveydellisistä syistä. Varsinkin viime aikoina käyttöön otetut verot ovat usein olleet terveysperusteisia. Esimerkiksi Iso-Britanniassa keväällä käyttöön otettu virvoitusjuomateollisuuden vero tähtää erityisesti lasten liikalihavuuden hillitsemiseen. Kun tavoitteena on edistää terveyttä, on luonnollista, että veron veropohja on erilainen kuin silloin, kun vero on valtiontaloudellinen.

Suomen virvoitusjuomavero on alusta lähtien, vuodesta 1940, ollut valtiontaloudellinen. Vuoden 1940 laissa pyrittiin verotuoton saamisen lisäksi vähentämään keinotekoisten virvoitusjuomien kulutusta ja tätä kautta edistämään kotimaisten hedelmien ja marjojen käyttöä juomateollisuudessa. Ennen EU-jäsenyyttä mehutiivisteitä verotettiin 70-luvulta peräisin olleen lain nojalla, mutta tuolloinkaan veroa ei kannettu eräistä marjoista valmistetuista juomista kotimaisen tuotannon suojaamiseksi. EU-jäsenyyden myötä kotimaisista marjoista valmistettujen juomien verovapaus poistettiin tuontituotteita syrjivänä ja siten EU-säännösten vastaisena.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, Viron parlamentti hyväksyi makeutettujen juomien veron vuonna 2017, mutta verolakia ei ole saatettu voimaan. Viron valtiovarainministeriöstä 24.10.2018 saadun lisätiedon mukaan verosta oli tehty Euroopan komissiolle niin sanottu esinotifiointi-ilmoitus ja näin käynnistetty esinotifiointivaihe. Esinotifiointivaihe tarkoittaa epävirallista yhteydenpitoa komission kanssa ennen virallista valtiontukien ilmoitusmenettelyä. Koska Virossa kuitenkin samaan aikaan päätettiin, ettei verolakia vahvisteta, komissio ilmoitti Virolle lopettaneensa asian käsittelyn toistaiseksi. Viron veromallin valtiontukisäännösten mukaisuudesta ei siis ole toistaiseksi olemassa komission kannanottoa.

Irlannissa otettiin käyttöön sokerilla makeutettujen juomien terveysperusteinen vero kuluvan vuoden huhtikuussa, kuten hallituksen esityksessä on todettu. Irlanti on saanut komissiolta verolle hyväksynnän valtiontukien ilmoitusmenettelyssä (State Aid SA.45862 – Ireland).

Hedelmä- ja kasvismehujen poistaminen virvoitusjuomaveron piiristä

Verojaostolle annetuissa lausunnoissa ehdotetaan yli 25 % kasviksia, hedelmiä tai marjoja sisältävien juomien vapauttamista virvoitusjuomaverosta. Hedelmä- ja kasvimehut kuuluvat tullitariffin nimikkeeseen 2009.

Valtiontaloudellisen veron veropohjan tulee olla laaja, jotta vero kohtelee juomia tavoitteeseensa nähden neutraalisti. Jos valtiontaloudellisen veron veropohjasta rajataan terveysperusteella pois jokin tuoteryhmä, esimerkiksi nimikkeen 2009 juomat, nousee veronalaisten ja veron ulkopuolella olevien tuotteiden välisistä rajauksista esille samanlaisia veropohjan syrjivyyteen ja valtiontukeen liittyviä kysymyksiä kuin aiemmin makeisten valmisteveron kohdalla. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta tehtiin komissiolle kaksi veropohjan rajauksiin liittyvää kantelua, vuosina 2013 ja 2014. Komissio lopetti kanteluiden käsittelyn sittemmin myös virvoitusjuomien osalta todettuaan, ettei jatkotoimille ollut tarvetta. Näiden aiempien kanteluiden perusteella voidaan arvioida, että jatkossakin vero todennäköisesti saatetaan komission tarkasteltavaksi valtiontukinäkökulmasta veropohjaan tehtävien muutosten johdosta.

Makeisveron poistamisen yhteydessä syksyllä 2016 käytiin keskustelua terveysperusteisesta verotuksesta, muun muassa sokerin verottamisesta. Tuossa yhteydessä tuotiin esiin, että valtiovarainministeriö oli päivittämässä niin sanotun sokeriverotyöryhmän loppuraporttia vuodelta 2013 (Valtiovarainministeriön julkaisuja 3/2013) muiden EU-jäsenmaiden tilanteen sekä EU-tuomioistuimen asiaan liittyvän mahdollisen ratkaisukäytännön osalta. Lisäksi todettiin, että myös mahdollisuuksia muihin terveysperusteisiin veroihin seurataan valtiovarainministeriössä.

Työryhmän loppuraportin päivittämisen jälkeen on lisäksi valtiovarainministeriön aloitteesta käynnistetty valtioneuvoston yhteisen selvitys- ja tutkimustoiminnan piirissä tutkimushanke, joka koskee terveellisen ravitsemuksen edistämisen taloudellisia ja muita ohjauskeinoja. Muista ministeriöistä tutkimushanketta ohjaamassa ovat sosiaali- ja terveysministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö. Hankkeen vastuullisen johtajan, professori Saarijärven verojaostolle antamassa lausunnossa kerrotaan hankkeen tavoitteista ja tutkimuskysymyksistä tarkemmin. Hanke käynnistyi kuluvan vuoden alkupuolella. Hankkeen ohjausryhmän päätöksellä hankkeen aikataulua on pidennetty alkuperäisestä siten, että hanke päättyy kesäkuun 2019 lopussa.

Käynnistä olevasta tutkimushankkeesta on tarkoitus saada tutkimustietoa terveellisen ravitsemuksen edistämistä koskevan päätöksenteon pohjaksi. Koska terveellisen ravitsemuksen edistämistä on perusteltua tarkastella kokonaisuutena, olisi tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista odottaa tutkimushankeen tulosten valmistumista sen sijaan, että virvoitusjuomaveron veropohjaan tehtäisiin joihinkin juomaryhmiin kohdistuvia yksittäisiä terveysperusteisia muutoksia, jotka todennäköisesti johtavat uudelleen veron arviointiin valtiontukinäkökulmasta.

Neuvotteleva virkamies Pia Kivimies